

valt ook nog veel te lezen in de paragraaf over de bovengenoemde werkplaats. Een bijlage van vijftig pagina's biedt een schat aan gegevens over een veertigtal van de belangrijkste klanten (echtparen), waaronder velen die wij meestal alleen uit hoofde van hun activiteiten in de wereld van de economie, het bestuur of de kunst kennen. Het persoonsnamenregister is impone-rend en van onschatbare waarde. De uitvoering van het boek is zowel typografisch als door de vele portretten, interieurfoto's en afgebeelde kunstwerken een waardevol bezit op zichzelf.

Blijft er dus niets te wensen over? Toch wel. Als economisch historicus vind ik het accent toch te eenzijdig op het kunsthistorische gelegd. Niet omdat het commerciële reilen en zeilen van de firma niet aan bod zou komen. Verre van dat. De titel luidt terecht *Portret van een kunsthandel*. Wat ik echter mis is een systematische (en zelfs een onsystematische) analyse van de financiële aspecten van het bedrijf. Op grond van eclectische opmerkingen in de tekst en het gecompriëerde overzicht van de overgeleverde archivalia zou zo'n financiële bedrijfs-analyse mogelijk moeten zijn. Nu kan het best waar zijn, dat in dit type bedrijven, waar verlies of winst af zou kunnen hangen van de in- en verkoop van een beperkt aantal topstukken, om fiscale redenen de boekhouding niet volledig te vertrouwen is. Maar een financiële analyse zou juist moeten uitmaken of en in hoeverre dat argument waarheid bevat. Ik wil er niet bij voorbaat van uitgaan, dat er van boekhoudkundige gatenkaas sprake is. Is een proef-analyse van een beperkt aantal jaren soms iets voor een scriptie?

Ad van der Woude

H. van Wijnen, *De macht van de kroon* (Amsterdam: Balans, 2000, 255 blz., f37,50, ISBN 90 5018 392 1).

Van Wijnen heeft een imposante journalistieke carrière achter de rug. Een loopbaan die met een hoogleraarschap in de geschiedenis van de pers aan de Erasmus Universiteit werd be-kroond. Zijn oratie *De pers en het geheim van het Noordeinde* gaat over de verkrampte manier waarop pers, rijksvoorlichtingsdienst en koningshuis met elkaar omgaan. Dit werk werd voorbij-gestreefd door de uitstekende dissertatie van Marja Wagenaar over de werkwijze van de rijks-voorlichtingsdienst na de oorlog. Over prins Bernhard schreef hij een goed leesbare, verzorgde biografie die eindelijk recht deed aan deze kleurrijke prins over wie tot dan enkel hagiografieën en een schotschrift waren verschenen.

Vanwaar dit boek? Naar eigen zeggen is dit boek een vervolg op zijn in 1966 verschenen *Van de macht des konings*. Het boek valt in twee delen uiteen: het eerste deel handelt over de bevoegdheden van het moderne koningschap, het tweede deel is een impressionistisch-histori-sche verhandeling over het koningschap in de negentiende eeuw. In zijn laatste hoofdstuk keert hij terug op zijn schreden en analyseert hij het koningschap van koningin Beatrix tot nu toe. Hij memoreert de incidenten tijdens haar modern koningschap, waarvan hij voorbeelden geeft in het eerste hoofdstuk, en adstrueert een rode draad waarvan het thema luidt: de be-voegdheden van de koning reiken zo ver als de politici, in het bijzonder de minister-president, toelaten.

In *Van de macht des konings* presenteerde Van Wijnen zich als republikein. Anno 2000 schrijft hij ironiserend over het Republikeins genootschap als 'een tafelend gezelschap met voorals-nog bedaarde doelstellingen' om daarna Thom de Graafs opvallende poging om het republi-keins sentiment van D66 weer tot leven te wekken toe te juichen: 'Het debat over de monar-chie in Nederland heeft daarvoor te lang droog gestaan'. Daarmee gaat Van Wijnen wel voor-bij aan de vele literatuur die sinds de publicatie van *Van de macht des konings* in 1966 over kabinetformaties (het 'laatste domein van de koning') zijn verschenen. De oogst is niet ma-

ger: rapporten van staatscommissies (-Deetman en -De Koning), staatsrechtelijke commentaren en dissertaties. De koninklijke prerogatieven — het 'sturen van benoemingen' van burgemeesters, commissarissen van de koningin, ambassadeurs en hoge militairen — zijn aardig in kaart gebracht. Inderdaad, de pers heeft de afgelopen kwart eeuw zelden over het koningshuis bericht en dit domein aan de *Yellow Papers* overgelaten. Pas de laatste twee jaren is hier een kentering in te bespeuren, maar dan beperkt de serieuze pers zich meestal tot incidenten-journalistiek.

De auteur verzet zich tegen deze oppervlakkigheid, maar ontstijgt zelf ook niet dit niveau: hoe anders is het te verklaren dat hij in hoofdstukken 2 en 3, die over Den Uyls minister-presidentschap, diens behandeling van de Lockheed-affaire en zijn mislukte formatie voor een tweede kabinet-Den Uyl handelen, zich beperkt tot anekdotes, deze spaarzaam annotteert en geheimzinnig doet over zijn bronnen. Het meest waardevolle hoofdstuk van dit eerste deel vormt de publicatie van het zogenoemde 'Blauwe Boek', een aantal richtlijnen die iedere bewindsman of -vrouw moet volgen bij het contact met de koningin.

Hoe anders is het tweede deel. Met vaardige pen schrijft Van Wijnen met reuzenstappen door de politiek-monarchale geschiedenis van de negentiende eeuw, geardeerd met bronverwijzingen. Daarbij concentreert hij zich op het optreden van koning Willem I en de botsingen tussen Thorbecke en koning Willem III. Hij beschrijft de usurpatie van het koningschap door Willem I en hoe de koninklijke almacht werd vastgelegd in de grondwet. Met de grondwetsherziening van 1840 werd deze almacht getemperd, maar dat werd pas geëffectueerd in 1847, na de beroemde uitspraak van de Hoge Raad in cassatie in het proces tegen de uitgever van de *Arnhemse Courant*, C. A. Thieme, omdat in een artikel kritiek was geleverd op de troonrede.

Hij eindigt zijn vorstenspiegel met drie hervormingsvoorstellen. De koning dient naar de opvatting van Van Wijnen zijn positie als voorzitter van de Raad van State op te geven, omdat de koning hier een dubbelrol heeft als adviseur van zichzelf. Bij kabinetsformaties adviseert de schrijver dat de Tweede Kamer zelf een (in)formateur moet aanstellen en de supervisie aan de koning moet laten (uitvoering van de motie-Kolfschoten uit 1971). Ten slotte pleit Van Wijnen voor het weghalen van de koninklijke handtekening onder iedere wet. Het zal de koning bevrijden 'uit een reusachtige papierwinkel', waardoor deze meer tijd kan besteden aan diens 'zichtbare maatschappelijke bezigheden'. Volstrekt overbodig is de opname van brieven uit reeds eerder gepubliceerde bronnenpublicaties en de bepalingen uit de grondwetten van 1815, 1840, 1848 en 1983 over de soevereine vorsten de koning in twee bijlagen. Kortom, dit verzorgde boek is bedoeld voor een breed publiek, niet voor historici.

R. Stevens

J. van den Noort, M. Blauw, *Water naar de zee. Geschiedenis van Waterbedrijf Europoort 1874-1999* (Historische publicaties Roterodamum CXXXII; Rotterdamprf[NV Waterbedrijf Europoort, Stichting historische publicaties Roterodamum], 2000, 192[^]., ISBN 90 801167 2 6).

.. s^y

Onlangs stelde een keurcorps van deskundigen eejv-Hjst op van problemen die het meest bedreigend zijn voor het welzijn van de mensheid in de eenentwintigste eeuw. Na de met de snelle bevolkingsgroei samenhangende<pioblematiek, kwam de wâTeiyoorziening op de tweede plaats. Sinds enkele jaren prijkt het waarborgen van voldoende (drirfk)water — zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht — hoog op de politieke agenda!

Dat de (drink)watervoorziening ook in het verleden vooral een politiek probleem was, is